

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست»

مقدمه

لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست با هدف اصلاح قانون حمایت از کودکان بدون سرپرست مصوب ۱۳۵۳ ارائه شد و درصدد رفع محدودیت‌های موجود برای سرپرستی، گسترش دامنه شمول سپردن کودکان و نوجوانان واجد شرایط و تقویت شیوه مراقبت در خانواده‌های جایگزین است. این لایحه اصلاحاتی را نسبت به قانون فعلی به همراه دارد که از نقاط قوت آن محسوب می‌شود لکن برخی تغییرات صورت گرفته در قانون موجود با ایراد جدی مواجه است و با مصالح اجتماعی سازگار نیست. لذا با اصلاح یا حذف موادی که با ایراد همراه است و حفظ اصلاحات موجه و مناسب، می‌توان اصلاح قانون فعلی را به‌خوبی محقق ساخت. براین اساس پیشنهادات این مرکز درخصوص مواد لایحه به شرح زیر مطرح می‌شود:

بررسی لایحه پیشنهادی

این لایحه دارای نقاط قوتی نسبت به قانون فعلی است، لکن در یک نگاه کلی دارای ایراداتی نیز هست: اولاً در این لایحه به زنان و دختران بدون شوهر نیز حق داده شده است تا سرپرستی کودکان و نوجوانان بدون سرپرست را برعهده گیرند (بند «ج» ماده (۵)) در حالی که این امر می‌تواند موجب شود سنت نکاح مورد تشویق و ترغیب قرار نگیرد و وسیله‌ای برای ارضای کمبودهای عاطفی اشخاص مجرد فراهم شود. ثانیاً در حالی که در ماده (۱) قانون ۱۳۵۳ تنها به زن و شوهر مقیم ایران با توافق یکدیگر حق سرپرستی داده شده در لایحه فعلی به کلیه اتباع ایرانی چه مقیم ایران باشند یا مقیم خارج از کشور حق سرپرستی اعطا گردیده است (ماده (۳) و ماده (۴) لایحه). این امر با توجه به عدم امکان نظارت بر افراد مقیم خارج از کشور می‌تواند موجب بروز مشکلاتی شود. ثالثاً در لایحه به زن و شوهر دارای فرزند نیز حق سرپرستی اعطا شده است (بند «ب» ماده (۵))، در حالی که روشن نیست این امر به مصلحت کودک و نوجوان بدون سرپرست باشد. چه در غالب موارد فرزندان مورد توجه و لطف بیشتر قرار خواهند گرفت و این تبعیض می‌تواند آثار مخربی بر کودک و نوجوان تحت سرپرستی داشته باشد. رابعاً برخی نواقص قانون ۱۳۵۳ به قوت خود باقی است یا در برخی موارد لایحه به‌نحوی تنظیم شده که نواقص قانون بیشتر شده است. مثلاً قانون ۱۳۵۳ نسبت به مسئولیت اداره اموال و دارایی‌های صغار ساکت است و روشن نیست از این جهت کدام یک از زوجین در حکم ولی است؛ امری که ممکن است ولایت چند تن بر کودک را در پی داشته باشد که مفسده به بار می‌آورد. با این همه، لایحه نیز در ماده (۱۶) مسئله را حل نکرده است. خامساً در لایحه فعلی تکلیف اموال تملیک شده به کودک یا نوجوان پس از فوت سرپرست یا سرپرستان اصلاً روشن نشده است در حالی که در قانون ۱۳۵۳ تبصره ماده (۵) هرچند با عباراتی نارسا، قاعده‌ای را در این زمینه وضع کرده است. همچنین در بند «۲» ماده (۱۶) قانون ۱۳۵۳ از دست دادن قدرت برای تربیت و نگاهداری طفل موجب فسخ حکم سرپرستی محسوب شده است؛ لکن لایحه در ماده (۲۷) چنین امری را از موجبات فسخ حکم محسوب نکرده است.

پیشنهادات اصلاحی

ماده (۱) - در ماده (۱) عبارت «فاقد سرپرست» حذف شود تا اینکه دادگاه بتواند سرپرستی کودکان و نوجوانانی را که سرپرست دارند ولی سرپرست قانونی غبطه کودک را رعایت نکرده است به سازمان بهزیستی بسپارد.

ماده (۳) - درخصوص این ماده به نظر می‌رسد گسترش اعطای سرپرستی به اتباع ایرانی مقیم خارج به مصلحت نیست، زیرا نحوه اعمال نظارت سازمان بر این اشخاص روشن نیست. لذا پیشنهاد می‌شود صدر ماده با حذف کلمات «کلیه» و «همچنین» به این صورت تغییر کند: «اتباع ایرانی و خارجیان مقیم ایران می‌توانند ...»

ماده (۴) - با توجه به مطالب پیش‌گفته درخصوص ماده (۳)، حذف ماده (۴) مورد پیشنهاد است.

ماده (۵) - با توجه به اینکه واگذاری سرپرستی به زنان و دختران بدون شوهر مغایر ترغیب به نکاح و خلاف مصلحت است پیشنهاد می‌شود بند «ج» این ماده حذف شود. در این صورت لازم است در تبصره «۳» نیز عبارت «زنان و دختران بدون شوهر فاقد فرزند و در نهایت» حذف شود.

ماده (۹) - در این ماده با عنایت به تفاوت مفاهیم ولایت و سرپرستی پیشنهاد می‌شود کلمه «ولایت» از بند «د» این ماده حذف شود.

ماده (۱۰) - در این ماده نیز پیشنهاد می‌شود اولاً به دلیل پیش‌گفته در مورد ماده (۹) کلمه «ولایت» حذف شود؛ ثانیاً چون مواد (۱۱۸۴) و (۱۱۸۷) مورد اشاره در این مواد ربطی به موضوع سرپرستی ندارند بلکه مواد دیگری از این قانون با موضوع سرپرستی و حضانت در ارتباط هستند لذا پیشنهاد می‌شود عبارت ((۱۱۸۴) و (۱۱۸۷)) از متن ماده حذف شود.

ماده (۱۳) - با عنایت به پیشنهاد کمیسیون بهداشت و درمان در ابتدای ماده (۱۳) بعد از کلمه «سازمان» عبارت «و ارزیابی موقعیت کودک» اضافه شود.

ماده (۱۴) - با عنایت به اینکه حقوق مالی جزئی از اموال هستند پیشنهاد می‌گردد عبارات «یا حقوق» که در دو جا تکرار شده و در «یا حقوق مزبور» از متن ماده حذف شوند.

ماده (۱۶) - پیشنهاد می‌گردد در این ماده عبارت «و آنان مکلفند نسبت به ...» تا آخر ماده حذف شود چراکه این عبارت هم نادرست و هم غیر لازم است.

ماده (۲۳) - چون تضمین بازگشت کودک یا نوجوان به‌طور کلی لازم است پیشنهاد می‌شود با حذف عباراتی، تبصره «۱» به این صورت اصلاح شود: «سرپرست منحصر یا سرپرستان باید تضمین مناسب جهت بازگشت کودک یا نوجوان به دادستان بسپارند».

ماده (۲۵) - پیشنهاد می‌شود این ماده در انتهای لایحه و پیش از ماده (۳۸) قرار گیرد.

ماده (۳۶) - درخصوص این ماده پیشنهاد می‌شود متن زیر که مورد پیشنهاد کمیسیون اجتماعی بوده است جایگزین گردد:

«اعتراض به آرای صادره تابع قوانین و مقررات جاری آیین دادرسی حسب مورد خواهد بود».

ماده (۳۷) - حذف این ماده نیز مورد پیشنهاد است زیرا اگر وظیفه مقرر در قانون برنامه چهارم یا قانون تأمین زنان و کودکان بی‌سرپرست به تدوین آیین‌نامه اجرایی نیازمند است نیازی به ذکر آن در اینجا نیست و مقرر کردن تهیه آیین‌نامه قوانین دیگر در این لایحه قابل توجیه نیست و اگر این قانون نیازمند آیین‌نامه است که باید با ذکر موارد به تهیه آن تکلیف شود.